

"DE GECROONDE LEERSSE" OPNIEUW UITGEGEVEN

Michiel de Swaen, *De gecroonde Leersse*. A. Inleiding en tekst; B. Woord- en tekstverklaring door Jozef Smeyers, Brussel, Facultés universitaires Saint-Louis, 1989, 2 dln.

Onder de zeventiende-eeuwse Zuidnederlandse toneelstukken geniet Michiel de Swaens 'De gecroonde Leersse' nog steeds de grootste bekendheid. Het wordt thans als nr. 3 uitgegeven in de reeks Cahiers van het Studiecentrum 18de-eeuwse Zuidnederlandse Letterkunde. Strikt genomen maakt dit stuk nog geen deel uit van onze achttiende-eeuwse literatuur: het werd gecreëerd op vastenavond van het jaar 1688 door de Duinkerke rederijderskamer 'De Kersouwe'; wel bestaat er ook een druk uit 1718 bij Cornelis Meyer te Gent, zodat het stuk formeel toch ook tot de letterkunde van de achttiende eeuw behoort.

Wie de huidige tekstversie openslaat, kijkt aanvankelijk verrast op: hij ziet voor zich een (vergroete) reproductie van de tekst uit de 'Werken van Michiel de Swaen', bezorgd door V. Celen in 1928. De reden hiervoor wordt zijdelings verstrekt op p. xii noot 7: de drie handschriften van De Swaen (waarin o.m. 'De gecroonde Leersse'), in het bezit van het Comité flamand de France, zijn sedert 1967 spoorloos! Vandaar dat prof. Smeyers weinig anders kon doen dan op de versie van 1928 terugvallen. De fotografische reproductie hiervan heeft het verschijnen van nieuwe zetfouten verhinderd, maar natuurlijk de oude behouden: "le' voor 'te' (v. 347), 'blie-beenen' voor 'olie-beenen' (v. 420), 'doosteken' voor 'doorsteken' (v. 599). Met een aantal van de door Celen opgemerkte zetfouten, opgenomen in de 'Verbeteringen' in dl. VI van de 'Werken', is in de band 'Woord- en tekstverklaring' stilzwijgend rekening gehouden: v. 420 'olie-beenen', v. 462 'tuylepant', v. 844 (regie-aanwijzing) e.a.; met een ander aantal helaas niet: v. 497 'kook- of ambachtsman' moet zijn 'koop-...', v. 803 'bakhuis' moet zijn 'kakhuis' (anders identiek rijm in v. 804)

In 1928 verwerkte Celen een aantal varianten uit de druk van 1718, maar hij zag daarbij af van wat hij als louter 'spelling-varianten' beschouwde. Over deze verschillen in de druk van Meyer zei Celen verder niets. Smeyers meent (p. vii) dat deze editie bezorgd werd 'naar een oudere — de oorspronkelijke? — versie, dan het bewaarde, door de dichter zelf verbeterde en aangevulde

handschrift'. Het komt mij voor dat De Swaen zijn tekst op verscheidene plaatsen veranderd heeft in functie van het metrum, om tot een regelmatiger alexandrijn te komen, maar dit ten koste van de spontaneïteit.

Celen kwalificeerde de editie van Meyer als 'buitengewoon slordig werk' ('Werken', dl. I, p. 76). Ik geloof daar niets van : de lay-out is zeer regelmatig, de regieaanwijzingen zijn steeds in cursief gezet (met de namen van de optredende personages daarin in romein), zintekens zijn overvloedig aangebracht, gebroken regels zijn met zorg gezet en het aantal zetfouten is gering. Ik vrees dat Celen te zeer onder de bekoring gekomen is van het handschrift, dat daarbij nog de 'Fassung letzter Hand' bood.

Terug naar de huidige uitgave. De inleiding omvat vier hoofdstukken, gewijd aan het leven en het werk van De Swaen, aan 'De gecroonde Leersse' in het bijzonder en aan een bibliografisch overzicht. In het levensverhaal is de editeur heilzaam voorzichtig : hij erkent de 'goede humanistische opleiding' (p. iii) van De Swaen, maar acht een studietijd aan het Duinkerke jezuietencollege alleen 'mogelijk' : bewijzen hiervoor ontbreken inderdaad. De Swaen wordt realistisch ingeschat : de kwaliteiten van zijn ernstige stukken liggen niet zozeer in de dramatiek. 'Zin voor dramatische opbouw en concentratie, aandacht voor de complexiteit van het menselijke handelen, voor tragische zielsconflicten, voor innerlijke spanning zijn hem veeleer vreemd' (p. xv). Meer waardering heeft Smeyers voor 'De gecroonde Leersse' die hij 'een uitstekend gestructureerde tekst' acht (p. xxiv). De editeur verstrekt geen eigenlijke analyse van het stuk; zijn meeste aandacht gaat naar de optredende personages, die hij één voor één en relatief uitvoerig schetst. De secundaire literatuur is uitgebreid verwerkt; zij omvat meer titels dan in de 'Bibliografie' (blijkbaar op De Swaen zelf toegespitst) zijn opgenomen (zie p. xv noot 10).

Aangaande de woord- en tekstverklaring heeft Smeyers 'bewust...voor een vrij uitvoerige, voor het eerst ook grondige' (dl.II, p. 1) verklaring gekozen. Daarvoor werden naast het WNT ook achttiende-eeuwse vertaalwoordenboeken geraadpleegd, niet zelden met verhelderend resultaat.

De tekstverklaring is overvloedig, en toch had ik graag nog enkele woorden toegelicht gezien : v. 130 'stooft' is een voetenwarmer (WNT, dl.XV, kol. 1902) gezien de volgende 'leên', en geen kachel zoals de Zuidnederlandse lezer kon denken; vanaf v. 740 is herhaaldelijk sprake van de door de keizer aangeboden tien 'potten' wijn; een 'pot' is hier een inhoudsmaat die iets meer dan een liter inhield (WNT, dl. XII, kol. 3691); dan begrijpt men dat De Swaen in de latere,

gecorrigeerde versie 's keizers aanbod verhoogd heeft van aanvankelijk vier naar tien potten!

Het Latijnse motto op de titelbladzijde 'Amant alterna Camenae' (Afwisselende zang is de muzen lief) is ontleend aan Vergilius, *Bucolica*, III, v. 59. In v. 462 wordt Jaqueline als 'die karssouw' geprezen, een term die misschien door de naam van de Duinkerke rederijkerskamer gesuggereerd is. Smeyers wijst terecht op een aantal Brusselse details die De Swaen als 'couleur locale' ingelast heeft; zou ook de vermelding van de (bekende Brusselse) 'omwegangh' (p. 97) daar niet bij horen? In de inleiding heet het: 'Graag gebruikt De Swaen vergelijking en allegorie, zodat zijn poëzie in menig geval het in die tijd zo geliefde emblemata-genre benadert' (p. xviii); een mooi voorbeeld daarvan vindt men in v. 1352 't Waer of men eenen aep, in zij en gout, sagh kleden': dit is een reminiscentie aan het embleem 'Fortuna non mutat genus' van Otto Venius in zijn 'Quinti Horatii Flacci Emblemata' (Antwerpen, 1607, p. 154-155).

Plaatsen waar ik het met de editeur niet eens ben, komen bijna niet voor: in v. 40 meen ik dat 'riek' een conjunctief is (vertaling dus: 'ruike'). Slechts in één geval meen ik een serieuze correctie te moeten voorstellen: de 'Prins Philippus' in v. 785 is zeker niet de latere Filips II, maar wel diens grootvader, de zoon van keizer Maximiliaan, Filips de Schone, gehuwd met Johanna de Waanzinnige (de 'spaensche vrou' van v. 787); daarbij aansluitend is in v. 789 'Men liet ons achter' niet op te vatten als 'Men liet ons in de steek', maar wel als 'Men liet ons achter in de Nederlanden, nam ons niet mee met het hof naar Spanje'.

Afgezien van de noodgedwongen reproductie van de tekst uit 1928 is dit een zorgvuldig en uitvoerig geannoteerde uitgave, die voor elke belangstellende lezer 'De gecroonde Leersse' zeer verstaanbaar maakt.

Werner WATERSCHOOT